

สารบัญ

ภาคที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญ	19
บทที่ 1 ข้อความคิดเบื้องต้นว่าด้วยวิชานิติศาสตร์และกฎหมาย รัฐธรรมนูญ	21
ส่วนที่ 1 : ความหมายของคำว่า ‘กฎหมาย’ ในวิชานิติศาสตร์	21
ส่วนที่ 2 : การแบ่งแยกกฎหมายเอกชน (private law) และ กฎหมายมหาชน (public law)	23
ส่วนที่ 3 : กฎหมายมหาชนกับความเป็นเอกภาพในรัฐสมัยใหม่	26
บทที่ 2 ความหมายและลักษณะเฉพาะของรัฐธรรมนูญ	29
ส่วนที่ 1 : ความหมายของ ‘รัฐธรรมนูญ’	29
ส่วนที่ 2 : การใช้และการตีความรัฐธรรมนูญ	35
1. ความรู้พื้นฐานว่าด้วยการใช้การตีความกฎหมาย	35
1.1 ทฤษฎีในการตีความกฎหมาย (Interpretive Theories) : ตีความเพื่อใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมาย หรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย?	39
1.2 วิธีการทั่วไปในการตีความกฎหมาย (Interpretive Method)	44
1.2.1 การพิจารณาความหมายของถ้อยคำ (Wortinterpretation) หรือการตีความตามหลักภาษาและไวยากรณ์ (grammatische Auslegung)	46
1.2.2 การพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ของการจัดทำกฎหมาย (Entstehungsgeschichte)	48
1.2.3 การตีความตามประวัติความเป็นมาของกฎหมาย (historische Auslegung)	49
1.2.4 การตีความโดยพิจารณาความสัมพันธ์เชิงระบบและโครงสร้าง (systematische Auslegung)	51

1.2.5 การตีความโดยพิจารณาเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ ของกฎหมาย (Sinn und Zweck หรือ teleologische Auslegung)	53
2. การใช้และการตีความกฎหมายรัฐธรรมนูญ	54
2.1 หลักการพิเศษในการตีความรัฐธรรมนูญโดย Prof. Dr. Konrad Hesse	56
2.1.1 หลักความเป็นเอกภาพของรัฐธรรมนูญ (Prinzip der Einheit der Verfassung)	56
2.1.2 หลักการประสานผลในทางปฏิบัติ (Prinzip der praktischen Konkordanz)	57
2.1.3 หลักความถูกต้องในเชิงอำนาจหน้าที่ (Prinzip der funktionellen Richtigkeit)	58
2.1.4 หลักผลในเชิงบูรณาการ (Prinzip der integrierenden Wirkung)	58
2.1.5 หลักอำนาจเชิงบรรทัดฐานของรัฐธรรมนูญ (Prinzip der normativen Kraft der Verfassung)	59
2.2 บทวิเคราะห์ และสรุป	59
บทที่ 3 ระบอบรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ	61
ส่วนที่ 1 : ข้อความคิดทั่วไปว่าด้วยการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ และประโยชน์ที่จะได้รับ	61
ส่วนที่ 2 : ประวัติความเป็นมาของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา โดยสังเขป	63
1. การประกาศอิสรภาพและการจัดทำธรรมนูญแห่งสมาพันธรัฐ	65
2. การยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา	69
3. โครงสร้างและหลักการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา	74
ส่วนที่ 3 : ประวัติความเป็นมาของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนีโดยสังเขป	77
1. ที่มาและการจัดทำกฎหมายพื้นฐานสำหรับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	77
2. โครงสร้างและหลักการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญ แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	80

2.1 บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน	80
2.2 บทบัญญัติว่าด้วยการจัดองค์กรและการกิจของรัฐ	85
2.2.1 หลักนิติรัฐ (Das Rechtsstaatsprinzip)	87
2.2.2 หลักประชาธิปไตย (Das Demokratieprinzip)	88
2.2.3 หลักความเป็นสหพันธรัฐ (Das Bundesstaatsprinzip)	90
2.2.4 หลักความเป็นสังคมนิยม (Das Sozialstaatsprinzip)	91
2.2.5 หลักความเป็นสาธารณรัฐ (Das Republikprinzip)	93
ภาคที่ 2 หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ	95
บทที่ 1 ข้อความคิดพื้นฐานว่าด้วยรัฐ	97
ส่วนที่ 1 : ความหมายของรัฐ และองค์ประกอบของรัฐ	97
ส่วนที่ 2 : รูปแบบของรัฐ (Staatsform)	103
1. รัฐเดี่ยว (Einheitsstaat)	103
2. รัฐรวม (Staatenverbindungen)	104
ส่วนที่ 3 : การกิจพื้นฐานของรัฐ	105
บทที่ 2 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	109
ส่วนที่ 1 : ที่มาและพัฒนากฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	109
ส่วนที่ 2 : การคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	111
1. การทำให้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้ยากกว่ากฎหมายธรรมดา	112
2. การให้สิทธิในการต่อต้าน หรือ 'สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ'	113
3. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	115
บทที่ 3 ข้อความคิดทั่วไปว่าด้วยการสถาปนาและการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	119
ส่วนที่ 1 : การสถาปนารัฐธรรมนูญ และอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ	119
1. ผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ	122
2. ขอบเขตหรือข้อผูกพันของอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ	123
3. การแบ่งแยกอำนาจที่ได้รับมาจากรัฐธรรมนูญออกจากอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ	126

ส่วนที่ 2 : การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม

รัฐธรรมนูญ	127
1. รัฐธรรมนูญที่แก้ไขเพิ่มเติมง่ายและรัฐธรรมนูญที่แก้ไขเพิ่มเติมยาก	128
2. ข้อพิจารณาทางทฤษฎีเกี่ยวกับความจำเป็นและเหตุผลสนับสนุนการแก้ไขเพิ่มเติมได้ของรัฐธรรมนูญ	131
3. สถานะในทางกฎหมายของอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	134
3.1 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นการดำเนินการใหม่ ของอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ (Verfassungsänderung als neuerliche Betätigung des pouvoir constituant)	135
3.2 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในฐานะมาตรการที่ผูกพัน อยู่กับรัฐธรรมนูญของอำนาจที่ได้รับมาจากรัฐธรรมนูญ (Verfassungsänderung als verfassungsggebundene Maßnahme von pouvoirs constitués)	136
4. ข้อจำกัดในทางเนื้อหาของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	138

ภาคที่ 3 หลักการอันเป็นโครงสร้างพื้นฐานของรัฐที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

143

บทที่ 1 หลักประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน ของประชาชน

151

ส่วนที่ 1 : ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและเสรีภาพกับกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ	151
------------------	-----

ส่วนที่ 2 : “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	153
------------------------------------	-----

1. ความหมายของหลักประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	153
2. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานหรือไม่?	157

ส่วนที่ 3 : ข้อความคิดทั่วไปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ

161

1. ความหมายของ ‘สิทธิขั้นพื้นฐาน’	161
2. การจำแนกประเภทสิทธิขั้นพื้นฐาน	163
3. โครงสร้างทั่วไปของบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน	163

4. ทฤษฎีว่าด้วยผลของสิทธิขั้นพื้นฐาน : ใครเป็นผู้มีหน้าที่เคารพสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ?	168
4.1 คำสอนว่าด้วยผลในทางตรงต่อบุคคลที่สาม (Die unmittelbare Drittwirkungslehre)	170
4.2 คำสอนว่าด้วยผลในทางอ้อมต่อบุคคลที่สาม (Die mittelbare Drittwirkungslehre)	172
4.3 บทวิเคราะห์คำสอนว่าด้วยผลในแนวระนาบของสิทธิขั้นพื้นฐาน	175

บทที่ 2 หลักความเป็นนิติรัฐ 177

ส่วนที่ 1 : ข้อความคิดทั่วไปว่าด้วยนิติรัฐ	177
ส่วนที่ 2 : ที่มาและพัฒนาการของข้อความคิดว่าด้วยนิติรัฐ	182
ส่วนที่ 3 : หลักการอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักนิติรัฐ	184
1. หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Gewaltenteilung)	186
2. หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (Vorrang der Verfassung)	188
3. หลักความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ (Gesetzmäßigkeit)	191
4. หลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย (Grundsatz der Rechtssicherheit)	192
5. หลักความได้สัดส่วน (Grundsatz der Verhältnismäßigkeit) หรือหลักความพอสมควรแก่เหตุ (Übermaßverbot)	193

ส่วนที่ 4 : ความหมายของ “หลักนิติธรรม” ตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	195
--	-----

บทที่ 3 หลักประชาธิปไตย 201

ส่วนที่ 1 : ที่มาและความหมายของคำว่า ‘ประชาธิปไตย’	201
ส่วนที่ 2 : หลักประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายและ หลักการพื้นฐานทางรัฐธรรมนูญ	203
ส่วนที่ 3 : หลักการย่อยหรือองค์ประกอบของหลักประชาธิปไตย	208
1. หลักการตัดสินใจโดยเสียงข้างมาก (Mehrheitsprinzip)	208
2. หลักการคุ้มครองเสียงข้างน้อย (Minderheitenschutz)	209

3. หลักการพื้นฐานว่าด้วยการเลือกตั้ง (Wahlgrundsätze) 211
4. หลักอำนาจที่จำกัดระยะเวลา (Prinzip der Herrschaft auf Zeit) 214
5. กระบวนการที่เปิดกว้างและเสรีในการแสดงความคิดเห็นและเจตจำนงทางการเมือง (der freie und offene Prozess der politischen Meinungs- und Willensbildung des Volkes) 215

ภาคที่ 4 คำอธิบายมาตราที่สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 217

บทที่ 1 ข้อความคิดพื้นฐาน 219

บทที่ 2 คำอธิบายบทบัญญัติที่สำคัญรายมาตรา 223

มาตรา 1 : รูปแบบของรัฐ หลักความเป็นราชอาณาจักร 224

มาตรา 3 : หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักการแบ่งแยกอำนาจ ความผูกพันของหน่วยงานของรัฐต่อรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม 227

มาตรา 4 : หลักประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอกันในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญ 234

มาตรา 5 : หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 243

มาตรา 25 : บทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ข้อจำกัดขอบเขตของสิทธิ 254

มาตรา 26 : การจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ข้อจำกัดของข้อจำกัดขอบเขตของสิทธิ 265

บรรณานุกรม 275